

Кримінальні правопорушення
проти статевної свободи та
недоторканості особи

План лекції:

1. Загальна характеристика правопорушень (статеві кримінальні правопорушення)
2. Насильницькі статеві кримінальні правопорушення (ст.152-154 КК)
3. Ненасильницькі статеві кримінальні правопорушення (ст.155,156)

Загальна характеристика

Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості – це суспільно небезпечні діяння, що порушують встановлений у суспільстві порядок статевих відносин і основні принципи статевої моральності, і які виражаються в посяганні на статеву свободу та статеву недоторканість особи.

Родовим об'єктом злочинів, норми про відповідальність за які об'єднані в розділі IV Особливої частини КК, є статевая свобода і статевая недоторканість особи. Під *статевою свободою* слід розуміти право дорослої і психічно нормальної особи самостійно обирати собі партнера для статевих зносин і не допускати у сфері таких зносин будь-якого примусу. *Статева недоторканість* – це абсолютна заборона вступати у сексуальні контакти з особою, яка не є носієм статевої свободи, всупереч справжньому волевиявленню такої особи або ігноруючи його.

Додатковим безпосереднім об'єктом цієї категорії злочинів виступає честь, гідність, здоров'я, життя, моральність. Як правило це факультативний додатковий безпосередній об'єкт.

Загальна характеристика

Статеві злочини в структурі усієї злочинності становлять відносно невелику частку (від 0,2 до 0,3 %), однак при цьому характеризуються високим ступенем латентності.

Причинами виникнення латентності є сором жертви, побоювання погіршення соціального статусу, небажання відповідати на безтактні, принизливі запитання слідчого про обставини того, що сталося; через погрози злочинця, що сприймаються як реальні, тощо.

Переважає більшість потерпілих та гвалтівників походять з незаможних сфер. Разом з тим це не означає відсутність потерпілих серед інших прошарків населення.

Вивчення географії злочинів показує, що зґвалтування за цим показником є досить однорідними. Місцем їх вчинення у 31,3 % є квартири, у 14,1 % - лісопосадки, у 10,7 % - безлюдні частини вулиць.

Найбільш криміногенна частина доби - ніч (39,5 %). Не встановлено абсолютного домінування дня тижня через безробіття понад половини гвалтівників. Найбільш криміногенна пора - літо (31,7 %), найменш - осінь (21,7 %).

Загальна характеристика

Сексуальний злочин: хто він?

Майже 80 % засуджених за вчинення зґвалтування мають вік від 14 до 29 років. За даними сексологів, на цей віковий інтервал припадає пік фізичної та сексуальної активності.

- Неодруженими є 79,5 % ґвалтівників. Про належність до певного соціального прошарку свідчать дані щодо зайнятості й роду занять:
- 57,4 % є безробітними; 28,6 % - працюють, більшість з яких виконують низько- або середньокваліфіковану роботу.
- Приблизно по 1/3 злочинців мають неповну середню, середню та середню спеціальну освіту.

Загальна характеристика

Сексуальний злочин: хто він?

Загалом аналіз поведінки сексуальних злочинців дозволяє виділити такі їх типи за способом поведінки: 1) раптовий ґвалтівник (умисел на вчинення сексуального злочину виникає раптово під впливом зовнішніх обставин); 2) «шукаючий» (має умисел, при цьому підшуковує жертву та найвигіднішу ситуацію для вчинення зґвалтування); 3) плануючий (самостійно створює конкретну життєву ситуацію вчинення цього злочину щодо конкретної жертви); 4) патологічний (має відхилення психічної та/або сексуальної сфери).

Серед ґвалтівників доля неосудних складає лише 5 %.

Загальна характеристика

Жертва статевого злочину: хто вона?

- Із загальної кількості потерпілих майже 80 % є неодруженими. Як і злочинці, більшість із них (39 %) мають неповну середню освіту. Проте (на відміну від ґвалтівників) це пояснюється переважно шкільним віком великої кількості потерпілих. Середню і спеціальну освіту мають близько 35 % і 15 % осіб відповідно. Якщо ґвалтівники не працювали через належність до маргінальних частин суспільства, то жертви - через вік (вони навчалися).
- До вчинення злочину 36,3 % осіб знайомі з ґвалтівником; близько 15 % - є родичами; у 42 % випадків ініціатором знайомства є злочинець.
- Незалежно від поведінки жертви не можна говорити про її вину.

Загальна характеристика

Статистика статевих кримінальних правопорушень за 2020 рік:

- Всього зареєстровано 740 правопорушень, з них повідомлено про підозру – 589 випадків, а направлено до суду з обвинувальним актом – 468
- Статистика по статтях: 152 КК – 393 випадки; 153 КК – 87 випадків; 154 КК – 8 випадків; 155 КК – 55 випадків; 156 КК – 197 випадків

Загальна характеристика

Законодавчі “рушійні” зміни:

ЗУ “Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 6.12.2017 року

Результат:

- Ст.152 - передбачала від-сть за природні насильницькі статеві відносини , ст.153 – за неприродні статеві відносини (per os, per anus, лесбіянство, гомосексуалізм)
- гендерно-нейтральне визначення “згвалтування” та “сексуального насильства”
- шлюб не є автоматичною згодою на статевий акт, жертвою може бути один із подружжя
- включення у примітку до ст.152 визначення “добровільної згоди”

Насильницькі статеві кримін.правопорушення (ст.152)

Стаття 152 КК “Зґвалтування”

Зґвалтування – це вчинення дій сексуального характеру, пов’язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи. Зґвалтуванням є вчинення статевого акту між особами різної або однієї і тієї ж статі всупереч бажанню або поза бажанням однієї з них.

Безпосереднім об’єктом зґвалтування визнається сусп.відносини щодо статевої свободи та статевої недоторканості особи. *Додатковим факультативним безпосереднім об’єктом* зґвалтування виступають честь, гідність особи, її здоров’я та життя

Потерпілий – особа як однієї, так і протилежної злочинцю статі , у ч.2 – особа, з якою злочинець мав/має шлюбно-сімейні стосунки, ч.3 – неповнолітня, ч.4 - малолітня

Насильницькі статеві кримін.правопорушення (ст.152)

З об'єктивної сторони зґвалтування полягає у вчиненні дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи.

Злочинні наслідки – тільки у ч.5 (сукупність діянь, передб.ч.5 ст. 152 і ст.154, 130, 153, п.9,10 ч.2 ст.115 КК. А ось додат.кваліфікації за ст.121,122,125 – не потрібно).

Знаряддя злочину????)) має значення???

Формально-матеріальний склад

Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 152 КК, є осудна (зокрема обмежено осудна) особа чоловічої або жіночої статі, яка досягла 14-річного віку.

Суб'єктивна сторона зґвалтування характеризується прямим умислом.

Насильницькі статеві кримін.правопорушення (ст.152)

***Підсумок або що змінилося порівняно із
“старою” редакцією статті 152 КК??***

1. Розширився перелік статевих зносин – тепер це не тільки “природні статеві зносини”
2. Відсутність обов'язкової умови зґвалтування – насильства або погроз застосування насильства або із використанням безпорадного стану потерпілої особи

Насильницькі статеві кримін.правопорушення (ст.152)

Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки:

- Ч. 2.ст. 152 КК : зґвалтування, вчинене повторно або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених статтями 153-155 цього Кодексу, або вчинення таких діянь щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, або щодо особи у зв'язку з виконанням цією особою службового, професійного чи громадського обов'язку, або щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності;
- Ч. 3. ст. 152 КК : зґвалтування, вчинене групою осіб, або зґвалтування неповнолітньої особи;
- Ч. 4. ст. 152 КК : дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо особи, яка не досягла чотирнадцяти років, незалежно від її добровільної згоди;
- Ч. 5 ст. 152 КК : дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, що спричинили тяжкі наслідки;
- Ч. 6. ст. 152 КК : дії, передбачені частиною четвертою цієї статті, вчинені повторно або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених частинами четвертою або п'ятою статті 153, статтю 155 або частиною другою статті 156 цього Кодексу.

Насильницькі статеві кримін.правопорушення (ст.152)

Щодо зарубіжного досвіду, то незалежно від застосування насильства і погроз, статевий акт чи інші сексуальні дії з дитиною певного віку, визначеного законом (зокрема:

10 років – в Австралії, Естонії, Італії, Норвегії,

12 років – в Аргентині, Венесуелі, Гватемалі, Данії, Іспанії, Мальті, Мексиці, Нідерландах, Чилі,

13 років – у Великій Британії, В'єтнамі, Кіпрі,

14 років – у Бразилії, Брунеї, КНР), визнаються зґвалтуванням.

Американському кримінальному праву відоме так зване статутне зґвалтування, яке означає статеві зносини з особою, котра не досягла певного віку (в різних штатах цей вік не є однаковим), незалежно від того, чи дала така особа згоду на статеві зносини

Насильницькі статеві кримін.правопорушення (ст.153)

Стаття 153 КК “Сексуальне насильство”
– це вчинення будь-яких
насильницьких дій сексуального
характеру, не пов’язаних із
проникненням в тіло іншої особи, без
добровільної згоди потерпілої особи.

Насильницькі статеві кримін.правопорушення (ст.153)

Безпосереднім об'єктом - визнається статева свобода та статева недоторканість особи.

Об'єктивна сторона злочину полягає у задоволенні статевої пристрасті способом, не пов'язаним із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи

Це, зокрема: лесбіянство, тобто форма задоволення статевої пристрасті жінки шляхом вчинення нею різноманітних дій сексуального характеру з особою жіночої статі, орогенітальний або аногенітальний контакт жінки з чоловіком або чоловіка з чоловіком, сурогатні форми статевих зносин, які імітують природний статевий акт, садиські дії сексуального характеру, сексуальний мазохізм...

Але лише шляхом, не пов'язаним із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи.

Насильницькі статеві кримін.правопорушення (ст.153)

Злочин має формальний склад!

Суб'єктом злочину є особа чоловічої або жіночої статі (залежно від змісту виконуваних дій сексуального характеру), якій виповнилося 14 років.

Суб'єктивна сторона цього злочину характеризується прямим умислом.

Важливим аспектом при характеристиці даного злочину є встановлення ознак за якими потрібно розмежовувати його від зґвалтування. Такою ознакою виступає спосіб вчинення злочину (з проникненням чи без проникнення).

Кваліфікуючі ознаки – тотожні із ознаками ст.152 КК

Насильницькі статеві кримін.правопорушення (ст.154)

Стаття 154 КК “Примушування до вступу
в статевий зв’язок”

*Під примушуванням розуміють
протиправний вплив на жінку чи
чоловіка для того, щоб примусити їх
проти власної волі до акту
статевого характер (природний або
неприродний статевий зв’язок).*

Насильницькі статеві кримін.правопорушення (ст.154)

Об'єкт – подібний до ст.152-153 КК

Потерпіла – особа, яка матеріально або
службова залежна (ч.2), близькі особи
потерпілого

Об'єктивна сторона – дія, а саме
примушування без добровільної згоди

Спосіб – у ч.3, погрози знищення майна,
Формальний склад

Насильницькі статеві кримін.правопорушення (ст.154)

Суб'єкт – загальний

Суб'єктивна сторона – прямий умисел

Кваліфікуючі ознаки:

Ч.2 – службова або матеріальна
залежність

Ч.3 – погрози

Ненасильницькі статеві кримін.правопорушення (ст.156)

Згідно ст. 156 ККУ розбещення неповнолітніх – це вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку (караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк).

Ненасильницькі статеві кримін.правопорушення (ст.156)

Об'єктом цього злочину є статева недоторканість, яка забезпечує нормальний фізичний, психічний і соціальний розвиток неповнолітніх.

Потерпілим виступає особа чоловічої або жіночої статі, яка не досягла 16-річного віку.

Для кваліфікації діяння за ст. 156 КК не має значення, чи досягла потерпіла особа статевої зрілості, хто був ініціатором вчинення розпусних дій, а також характеристика потерпілої особи (попереднє ведення статевого життя, наявність сексуального досвіду тощо). Таким чином, згода потерпілої особи на вчинення розпусних дій на кримінально- правову оцінку дій не впливає

Ненасильницькі статеві кримін.правопорушення (ст.156)

З об'єктивної сторони злочин виражається у вчиненні розпусних дій сексуального характеру, здатних викликати фізичне і моральне розбещення неповнолітніх. Розпусні дії обов'язково повинні мати сексуальний характер. Вони можуть набувати вигляду фізичних дій або інтелектуального розбещення.

Такі дії спрямовані на задоволення винною особою статевої пристрасті або на збудження у неповнолітньої особи статевого інстинкту.

Формальний склад!

Ненасильницькі статеві кримін.правопорушення (ст.156)

Суб'єктом злочину виступає особа чоловічої або жіночої статі, яка досягла 16- річного віку. Винний і потерпілий можуть бути особами як однієї, так і різної статі. В т.ч.члени родини, близькі родичі (ч.2)

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом. При цьому ставлення винного щодо віку потерпілої особи може бути як умисним, так і необережним